

УДК 378:37.091.12.011.3-051:[37.015.31:613

Жара Г. І.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ОСОБИСТІСНО-СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. *Стаття присвячена розкриттю напрямів і технологій формування особистісно-соціальної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутнього вчителя у процесі його професійної підготовки. На основі аналізу наукових джерел та узагальнення практичних напрацювань автора показано шляхи особистісної орієнтації підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення їх власного здоров'я, такі, як: особистісне спрямування валеологізованого освітнього процесу; міжособистісна взаємодія під час практичних занять; застосування сучасних інноваційних технологій навчання і здоров'язбереження; розкриття особистісного творчого потенціалу; індивідуальне психовалеологічне консультування; формування успішної особистості в ракурсі індивідуального здоров'язбереження. З'ясовано, що цілісне і системне особистісне спрямування підготовки майбутнього вчителя стосовно формування особистісно-соціальної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження дозволяє вирішити питання узгодженості усіх інших складових здоров'я шляхом розвитку самоприйняття, толерантності, гармонізації міжособистісних взаємодій, формування здорових особистісних і професійних амбіцій, навичок безконфліктного досягнення успіху.*

Ключові слова: майбутній учитель, компетентність індивідуального здоров'язбереження вчителя, особистісно-соціальна складова, освітні технології, професійна успішність.

Оновлення стандартів сучасної української освіти призвело до появи нових вимог, які обумовлюють сукупність необхідних компетентностей сучасного вчителя. З огляду на це вища педагогічна освіта також набуває трансформацій.

Дитиноцентризм та особистісна орієнтованість освітнього процесу, покладені в основу концепції Нової української школи [7], не можуть не позначатись на особистісному і компетентнісному спрямуванні підготовки майбутніх учителів [7; 9; 10].

Формування у майбутнього вчителя компетентності індивідуального здоров'язбереження [1] в умовах реорганізації освітньої практики є водночас як соціально обумовленою необхідністю [2; 6; 8], так і професійною вимогою [4; 5; 6; 7; 9]. Здійснювати свої професійні функції, виконувати «нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [7, с. 16], бути творчим і відповідальним, успішним вчителем та фахівцем, людиною-лідером вчитель може тільки за наявності навичок індивідуального здоров'язбереження.

Успішність вчителя визначається не тільки його знаннями й педагогічною майстерністю, але й розвитком особистісної сфери, яка визначає його самооцінку, здатність до прийняття себе та інших (толерантність) і встановлення міжособистісних відносин, спроможність вибудовувати особистісну траєкторію професійного і кар'єрного зростання, уміння долати особистісні страхи тощо.

Найкращим періодом для формування особистісно-соціальної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження фахівця, у тому числі й майбутнього вчителя, є вік 17–19 років, коли активно розвивається соціальне самоусвідомлення особистості [5; 6; 8].

Метою дослідження є розкриття напрямів і технологій формування особистісно-соціальної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутнього вчителя у процесі його професійної підготовки.

Особистісно-соціальна складова компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя передбачає його самодостатність як особистості. Основними критеріями сформованості цієї складової є здатність встановлювати і підтримувати міжособистісні стосунки, забезпечувати власне професійне зростання, здійснювати рефлексію, самоаналіз і корекцію власної оздоровчої діяльності [4, с. 114]. Оскільки вказана складова не має

структурної пари для відображення за причинно-наслідковими зв'язками і характеризується неврівноваженістю і нестійкістю розвитку [5], то її формування є найбільш складним завданням порівняно із формуванням інших складових компетентності індивідуального здоров'язбереження і потребує окремого вивчення. У той же час особистісно-соціальна складова є перехідною точкою між сферами причин і наслідків, через яку відбувається процес управління усіма іншими складовими здоров'я [5, с. 31–32].

Особистісне спрямування валеологізованого освітнього процесу починається з організації дослідження студентом самого себе як біологічної і соціальної істоти. Для цього вивчення базових та професійно орієнтованих дисциплін відбувається в ракурсі глибинного самопізнання – від будови власного організму і сутності складових здоров'я (в курсах «Анатомія людини», «Загальна теорія здоров'я» на етапі бакалаврської підготовки) до управління індивідуальним здоров'ям на усіх його рівнях (в курсах «Інноваційні технології навчання», «Методологія збереження і зміцнення здоров'я», «Технології індивідуального здоров'язбереження і профілактика професійного вигорання вчителя» на етапі магістерської підготовки).

Окрім того, студенти отримують до свого особистого арсеналу сукупність зручних діагностичних методик і потужних вправ для забезпечення індивідуального здоров'язбереження і профілактики професійного вигорання у повсякденній професійній діяльності [3]. Варто відмітити, що варіативність у доборі методик і вправ дозволяє кожному студенту розробити власну траєкторію індивідуального валеогенезу, поставити цілі і визначити шляхи їх досягнення.

Водночас з усвідомленням себе як частини природи і суспільства студенти навчаються міжособистісній взаємодії під час практичних занять, організованих із застосуванням сучасних інноваційних технологій, таких, як взаємонавчання, «перевернутий клас», навчання *open air*, лекція «N запитань викладачеві», ситуаційне та тематичне моделювання тощо, а також здоров'язбережувальних технологій – тілесної терапії, казкотерапії, сенсорної терапії, релакс-терапії тощо.

Розкриття особистісного творчого потенціалу забезпечується шляхом залучення студентів до різного роду тренінгових позанавчальних занять, а також до різних масових заходів – від організації конференцій, фестивалів, змагань, флешмобів тощо – до індивідуальних виступів на концертах, наукових доповідей, громадської, благодійної діяльності тощо.

Індивідуалізація у формуванні означеної складової забезпечується також шляхом індивідуального психовалеологічного консультування, завдяки якому студентові вдається вирішувати внутрішньоособистісні конфлікти та знаходити ресурсні шляхи вирішення міжособистісних конфліктів.

Кураторська та гурткова робота спрямована на формування успішної особистості в ракурсі індивідуального здоров'язбереження. Під час занять актуалізуються необхідність професійного самоудосконалення, набуття авторитету, прагнення до соціального визнання шляхом міжособистісних взаємодій тощо.

Висновки. Таким чином, цілісне і системне особистісне спрямування підготовки майбутнього вчителя стосовно формування особистісно-соціальної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження дозволяє вирішити питання узгодженості усіх інших складових здоров'я шляхом розвитку самоприйняття, толерантності, гармонізації міжособистісних взаємодій, формування здорових особистісних і професійних амбіцій, навичок безконфліктного досягнення успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жара Г. І. Компетентність індивідуального здоров'язбереження вчителя в структурі освітніх компетентностей / Г. І. Жара // Підготовка фахівців у сфері освіти та освітнього менеджменту: європейський вимір : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 29–30 березня 2018 р. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. – 120 с. – С. 38–39.
2. Жара Г. І. Соціальні аспекти формування індивідуального здоров'язбереження вчителя у сучасному освітньому вимірі / Г. І. Жара // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка [Текст]. Вип. 129. Т. III / Чернігівський національний педагогічний

- університет імені Т. Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М. О. – Чернігів : ЧНПУ, 2015. – 380 с. (Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт). – С. 132–135.
3. Жара Г. І. Технології індивідуального здоров'язбереження і профілактика професійного вигорання вчителя : Навчальний посібник для студентів педагогічних ЗВО / Г. І. Жара. – Чернігів, 2017. – 136 с.
4. Жара Г. І. Компетентність індивідуального здоров'язбереження вчителя: критеріальний аналіз / Г. І. Жара // *Inovativny výskum v oblasti vzdelávania a sociálnej práce: zborník príspevkov z medzinárodnej vedecko-praktickej konferencie (10-11 marca 2017, Sládkovičovo, Slovenská Republica)*. – 240 s. – S. 113–115.
5. Жара Г. І. Структура індивідуального здоров'я людини з позицій причинно-системного підходу / Г. І. Жара // *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. – Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. – 488 с. – С. 26–33.*
6. Жара Г. І. Теоретичні основи формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя у сучасній неперервній освіті / Г. І. Жара // *Human health: realities and prospects. Monographic series. Volume 2. «Health and Environment», edited by Nadiya Skotna. Drohobych: Posvit, 2017, 392 p. – P. 283–300.*
7. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Ухвалено рішенням колегії МОН 27.10.2016. / [Упор. Л. Гриневич та ін.; за заг. ред. М. Грищенка] – 40 с. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
8. Носко М. О. Теоретико-методичні аспекти зміцнення фізичного здоров'я учнівської та студентської молоді / Носко М. О., Єрмаков С. С., Гаркуша С. В. // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Випуск 76. – Чернігів, 2010. – С. 243–247.
9. Носко Н. А. К разработке концепции совершенствования подготовки преподавателей для осуществления личносно ориентированного физического воспитания / Носко Н. А., Белых С. И., Архипов А. А. // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка [Текст]. Т. 1. Вип. 107. / ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М. О. – Чернігів : ЧНПУ, 2013. – 388 с. (Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт). – С. 37–40.*
10. Топузов О. Компетентнісний підхід – стрижень наукових інновацій у навчанні // *Освіта України*. – 2016. – № 32 (15 серпня). – С. 10.

Zhara H.I.

National T. G. Shevchenko University «Chernihiv Collegium»

PERSONAL AND SOCIAL COMPONENT OF FUTURE TEACHERS' INDIVIDUAL HEALTH PRESERVATION COMPETENCE

ABSTRACT. *The article is devoted to the disclosure of directions and technologies for the formation of the personal and social component of the of the future teachers' individual health preservation competence in the process of their professional training. On the basis of analysis of scientific sources and generalization of practical achievements of the author the ways of future teachers' training personal orientation for preservation and strengthening of their own health are shown, such as: personal orientation of valeologized educational process; interpersonal interaction during practical classes; application of modern innovative technologies of training and health preservation; disclosure of personal creative potential; individual psycho-valeological counselling; the formation of a successful teacher's personality in the perspective of individual health preservation. It was found out that the holistic and systematic personal direction of the future teacher's training in relation to the formation of the personal and social component of the competence of individual health preservation allows us to solve the issue of coherence of all other components of health through the development of self-acceptance, tolerance, harmonization of interpersonal interactions, the formation of healthy personal and professional ambitions, non-conflict skills to succeed.*

Key words: *future teacher, teacher's individual health preservation competence, personal and social component, educational technology, professional success.*